

Kerékgyártó István

Az expresszív vizionárius mester

„Viaskodom egymagamban,
önmagammal, ecsettel és írónnal,
a hatalmas világgal szemben.”

(Balázs János)

Remete volt és bölcs, egy XX. századi cigány Diogenész. Egész életében elvonultan, magányosan élt, gyűjtögető életmóddal tartotta fenn magát a gépi civilizáció korszakában. Ám ez a szerény életmód egyben szabadságot, függetlenséget, lehetőséget adott neki, hogy szemlélődjék és megítélje a világot, s megfogalmazza a maga véleményét, üzenetét írásban és képen.

Balázs János a maga spontán, kisebb részben naiv, nagyobb részben expresszív vizionárius alkotómódjával, bizarr képi világával valósággal berobbant a magyarországi művészeti életbe. Újságcikkek, képes riportok, tévéfilmek, kiállítások adtak hírt munkásságáról, és kíváncsiskodó műgyűjtők, képkunyerálók keresték fel őt pécskódombi magányában. Művészetét egyértelmű elismerés kísérte, ám ez az érdeklődés bizonyos fokig megrekedt

a kuriozitás szintjén, és nem vált egyértelművé, hogy ő *nem egy a sok kiváló tehetségű naiv alkotó közül, hanem jelentősége nemzetközi viszonylatban is csak a legnagyobbakéval mérhető*. Balázs János helye ott van a spontán alkotómódú művészek között Henri Rousseau és Nico Pirosmonasvili mellett. A legjelentékenyebb naiv művész minden bizonnyal Henri Rousseau, aki a szélső pólusokig kitágította a naiv alkotómód határait, és akit a XX. század eleji modern művészek fedeztek fel és fogadtak maguk közé alkotótársnak. A XX. század eleji grúz festészet perifériáján bontakoztatta ki a maga eredendően naiv látás- és kifejezőmódú festészetét Pirosmonasvili. Balázs János művészete viszont mindkettőjüktől minőségileg eltér. Festészete csupán – mint mondtuk – kis hányadában sorolható a naiv művészet körébe, túlnyomó részében egy spontán expresszív, expresszív vizionárius művészethez tartozik. Balázs átéli és kifejezi az emberiség történetét az ősember világától az űrhajózás koráig, s magát az emberi létet természeti, társadalmi és kozmikus összefüggéseiben tudja megragadni. Balázs tehát a lét egészét jeleníti meg a maga harmóniájában és ellentmondásosságában, egy olyan korban, amelyben a művészek többsége megelegszik a létezés egy-egy szeletének alkotói ábrázolásával, kifejezésével.

Személyes vízióját önálló motívum- és jelképrendszert teremtve fogalmazta meg az emberiségről, a lét összekuszált szerkezetéről. Művészetének ez ad különös egyediséget és kivételes jelentőséget. Balázs János mesei és mitikus formában szintézist teremtő művész. Valójában Henri Rousseau naiv tárgyias alkotóművészetétől eltérő, de vele egyenrangú festészetet hoz létre. Pontosabban Rousseau fő művei, az *Alvó cigánylány*, az *Álom*, a *Háború* nem csupán nagyobb formátumú, hanem nagyobb arányú, nagyobb belső koncentrációjú művek, mint Balázs János festményei. Balázs művészetének ereje a művek szerves rendszerében, az egymáshoz harmonikusan kapcsolódó alkotásokban, de még inkább az egymással feleselő művek sokaságában rejlik, melyekből összességében egy sokrétű, teljes képi világ kerekedik ki. Mindezek ellenére csupán egy 1977-ben, F. Mihály Ida utószavával, 17 színes reprodukcióval megjelent kötet dokumentálja munkásságát, melynek kiadására annak idején a Corvina Kiadót sikerült rábírom, holott kallódó és rejtezkedő műveit is felkutatva monográfiák sorában kellett volna már feldolgozni életművét és felmutatni művészetét a magyarországi cigányság és a magyarság előtt, igazolva egyben alkotói világának, művészetének jelentőségét, és bizonyítani kivételes jelentőségét a nagyvilág előtt is. S említsük meg városának, Salgótarjának a Történeti Múzeumban 2002-ben megrendezett emlékkiállítását, amely igyekszik felhívni a figyelmet kivételes jelentőségére. Itt az idő, hogy felkutassuk, számba vegyük egész életművét, megismertessük pályájával, munkásságával a szakma illetékeseit és a világ művészszerető közönségét.

Balázs János a társadalmi kötöttségek láncolatából kiszakadva, remeteként elvonulva a maga módján újra felvetette és végiggondolta a létezés, az emberi történelem és sors alapkérdéseit. Művei – mondhatni – *létmodellek*, melyekben a megidézett életjelenségek jellemző mozzanatai tárulnak fel, és fantasztikus, víziószerű formában teremtődnek újjá. Attitűdje – szándéka szerint – a sztoikus, szemlélődő emberé, de a szenttelenséget gyakran felfokozott érzelmi, indulati viharzás váltja fel. Az emberi történelmet mintegy személyes problémaként éli újra, és az alkotás kínzó viaskodássá, a feloldatlan ellentmondások indulatos megidézésévé válik.

A *kétféle attitűd egyben kétféle alkotásmódot* eredményez. Balázs művészetének csupán egyik, szám szerint kisebb része tartozik a par excellence *naiv művészetnek* nevezett, *tárgyias típusba*, művészetének másik, nagyobbik részét elsősorban – a jelképteremtő, szimbolikus vonásokkal is gazdagított – *spontán expresszív alkotásmód* határozza meg.¹ *A naiv tárgyias típusban a mondandó kiegyensúlyozottan, világosan megfogalmazott, és a kép deduktíve, a megtalált világmagyarázat szerint inkarnálódik. A második, a*

¹ Balázs első képei nem naiv jellegű alkotások voltak, hanem környezetének a Pécskődomb házainak látványyszerű, stilizált ábrázolásai. Ezek mellett a látvány lényeges vonásait megragadó stilizált ábrázolások mellett megjelentek a naiv művészet körébe sorolható statikus, harmonikus, a belső látásból születő képek. Ezeket váltották fel, amikor olajfestékkel kezdett dolgozni az érzelmi-indulati kifejezést követő expresszív vizionárius alkotások. Az olajfestés felszabadította fantáziáját, és gátszakadásszerűen tört fel belőle az évtizedeken át visszafojtott kifejezési vágy, mondandóvá formálódó élettapasztalat, és találta meg a maga közvetlen, szuggesztív, víziószerű kifejezőmódját.

spontán expresszív típusban a belső indulat és vízió elragadja az alkotót, a mondanivaló nem egyértelműen világos, elsősorban a lét megoldatlan el-
lentmondásai érződnek belőle, a megfejtés homályosabb, talányosabb, az
értelmezés rejtettebb, vagy az alkotó nem is értelmezi, csupán megidézi,
felmutatja a világ rejtett, talányos arcát, a jelenségek fonákját.

Az első típusban a naiv művészetre jellemző belső teljesség, harmonikus
kiegyenlítettség érvényesül (*Anyja gyermekével, Szívkirály, Közös konyha*).
A második, expresszív típusban, a teljességélmény nem a harmónia, hanem
a disszonancia, az egymást átható belső ellentétek jellegében valósul meg
(*Apostoli látomás, Fészek, Káprázat*). Az első típust statikus jelleg, állapotsze-
rűség, a másodikat belső mozgalmasság, a jelenségeket ellentmondásaiban
felfogó szemlélet jellemzi. Az előbbiben a világvég közvetlenül talál formát, s
a részletek egyenértékűen megrajzoltak, az utóbbiban erős szubjektív áttéte-
lezéssel történik a formaalkotás, és a belső érzelmi telítettség, indulat expresz-
zívúvé, mozgásossá alakítja a formákat.

Érdekes módon – de az előbbiekből érthetően – a művész a naiv tárgyas
képeknek könnyűszerrel tudott címet adni, az expresszív jellegűeknek pedig
többnyire csak nehezen, vagy gyakran le is mondott a címadásról. A naiv,
tárgyas típusnál ugyanis a kép megfestését megelőzően már világosan, egy-
értelműen tisztázott a mondanivaló, a spontán expresszívénél az ösztönösség
és tudatosság bonyolult dialektikájáról van szó, a képi vízió magával ragadja a
művészt, s alkotás közben meg kell küzdenie azért, hogy a képek burjánzását
valóban belső jelentéssel teljesítse, a kavargásba összefüggést vigyen. Az alko-
tófolyamat oldaláról nézve maga a művész is megkülönbözteti a kétféle alkotási
módot: „Itt van köröttem rakáson: egymás hegyire-hátára dobálva a sok színes,
alig érthető furcsa-érthetetlen összeviasság, amelynek bonyolult szerkezetére
még nevet se talál a szemlélődő. Néhányra, ha nincsen is ráírva, mintha monda-
ná: ki vagyok, mi vagyok, mit jelentek. De bizony legtöbbször névtelenül, bambán
vigyorog. Ha rájuk vetem tekintetemet, szemlélem őket, olyan a látszat rajtuk,
mintha könyörögnének: szánj meg minket, adj valamilyen nevet nekünk, hiszen
belőled születünk s rajtad keresztül mink is az élet tartozékai vagyunk.”

A spontán expresszív alkotási módot kísérő alkotói küzdelmet találóan
jellemezik a következő önvallomásszerű sorok: „Így zsonganak gondolataim,
miközben ecsetemmel színekben gazdag, életet utánzó ábrázolásokat kenek
a vászonra és életet nyernek a képek: olyan életet, amik csak a lángoló elkép-
zelésekben élnek és a lángolás fénye világít meg, ha ez a lángolás rejtélyben
csak légből kapott, homályosan pislákol és nem nyernek némán suhanó villa-
násokat: ezek a légből kapott, de mégis a világból termett, életet utánzó képek
önmagukat emésztik meg. A sors, avagy egy ismeretlen, törvényszerű hatalom
rendelkezése ez a félelmetességben derengő, de mégis csodás emberfeletti
megnyilvánulás!? Visszatér a gondolat, megszelídül a vibráló káprázat és meg-
világosul a rongyos valóság. Viaskodok egymagamban: önmagammal! Ecset-
tel, írónnal kezemben; a hatalmas világgal szemben!”²

Idézzük fel néhány értő írással Balázs János személyiségét és páratlan mű-
vészetét.

² Az idézetek Balázs János 1971-ben írt önéletrajzából valók (*Ecsettel és írónnal*. Corvina, 1977)

Kárpáthy Gyula (1922–2005)

„Mint ama szinópei Diogenész...”

Emlémem Balázs Jánosról

1971 nyarán történt ezt a találkozónk, amelyben én a Bartók Színház igazgatóhelyetteseként lekísértem egyik produkciónkat Salgótarjánba, vendégszerelésre, s közönszervezőnk – ismerve a cigányság iránti kötődéseimet – felhívta figyelmemet: nézzem meg egy cigány festő kiállítását a városban. Megnéztem. S mi sem természetesebb, hogy megtudván, a festő itt él a városban, a Pécskődombon, másnap kora délelőtt utam egyenesen hozzá vezetett. (Ragyogó, napfényes idő volt, de az előző napi felhőszakadás után nehezen vergődtem a még fel nem száradt sáros-meredek úton.)

Tiszta, de meglehetősen viseltes ingben ült egy rozszant kis viskó előtt. (A kép tisztán rögzül az emlékezetben. Nem képzeltem modern komfortos lakásba a festőt, de ez így kissé megöklentő volt...)

Bemutatkozás után rögtön arról kezdtem beszélni, hogy milyen hatást váltottak ki bennem a képei. Majdnem egykedvűen hallgatta, aztán fürkészően nézett rám.

– Újságíró?

– Hát... úgy indult a pályám, de abbahagytam.

– Miért?

– Mert olyan politikai idők jöttek, hogy az már nem volt igazi újságírás.

– S hol indult a pályája?

– A Pesti Hírlapnál.

– Aha... az jó lap volt. Okos. (Így.) S most mit csinál?

– Színházat.

– S ott mit? Rendező?

– A dramaturgiát vezetem... (S itt gyorsan arról kezdtem beszélni, hogy a klasszikus művek adaptációja mellett egyik nagy sikerű előadásunk Halasi Mária, Grabócz Miklós *Az utolsó padban* című darabja, amelynek témája, hogy egy kis vidéki cigánylány milyen konfliktusokba kerül az iskolával... Drámaian ecseteltem ezt – a festő érdektelenül hallgatta. Elakadtam.)

– Szóval dramaturgia... (szóvalt meg, majd nagyon fürkészően nézett rám.) Aztán?... Kit szeret legjobban a drámaírók közül?

(Most ő csinál velem interjút?)

– Shakespeare-t – feleltem.

Bólogat. Csönd.

– Helyes. Én is... És maga... miért?

– Hát... kedves bátyám (arra nem számítottam, hogy Shakespeare-ből kell vizsgáznom...), éppen mert annyira szeretem, órákig tudnék beszélni róla.

– Egy szóval is lehet... Ha igazán érti őt.

– Számomra minden drámaköltők sorában ő az egyetlen.

Felcsillant a szeme.

– Na, ez már *majdnem jó*... – előrehajolt és áthatóan nézett rám. – *Ő kozmikus!* – s figyelte a hatást.

Figyelhette is, volt mit. *Abban a miliőben ez a szó, meghatározás, s hogy én akkor még lényegében egy*

kivételes tehetségű naiv festőt láttam benne, természetesen frappírozott. (A kiállításon elmondták nekem, hogy két elemi iskolát végzett, s rendkívül nagy szegénységben élt, sínylődött. Bár, aztán egyre inkább rákapott az olvasásra, mohón igyekezett könyvekhez jutni. Hogyan tudta hát így beásni magát például Shakespeare világába, mert beásta, hiszen szuggesztíven mondott meghatározása valóban lényegi volt. Mert ahogy aztán folytatta, indokolta meghatározását, egyre jobban magával ragadott. Az emlékezetben lüktetnek szavai.)

„Ősi... mitologikus mélységekből ösztönök és szenvedélyek áradnak belőle...”

„Megelevenedik képzeleti színpadán a természet, az erdők, a viharos tenger...”

„Odaidézi a napot, a holdat, a csillagokat...”

„Boszorkányok, kísértő szellemek, látszólag vidám és mégis tragikus tündérvilág... mint a Szentivánéji álomban...”

(Már nem tudom pontosan idézni, de olyan kifejezéseket mondott, amelyek engem *Jan Kott* merészen új elemzéseire emlékeztettek.)

„Szörnyek, mint Richard vagy Machbet vagy éppen az a Caliban!... No, hát ez nem egy mitologikus alak? *Hány ilyen alak jelenik meg neked festegetés közben?*”

Fölzaklatódott saját gondolataitól és engem is felkavart: ki ez a különös cigány ember a pécskódombi életperiférián egy ilyen világképpel... magányban?

Hirtelen megállt:

– Hogy is mondja Hamlet a színesznek? Na, az a mondása, amely olyan híres, annyit emlegetik...

– *hogy tükröt tartson mintegy a természetnek...*

Kicsit felnevetett.

– *Na, ez az* – és hamiskásan rám kacsintott. – *Csakhogy az én tükröm homorú!*

És nevetett hosszan ezen a meghatározásán, s ettől kezdve egyre oldottabbá vált beszélgetésünk. Festészetről viszonylag kevés szó esett. (Legfeljebb például annyit, hogy a festő Rousseau-t is odavetette, vajon a negyvenéves korában festeni kezdő vámhivatalnok is naiv festő volt? Meg hogy szereti Goethét, de ilyen nagy ember, író minek téved olyan területre, amelyhez nem ért, a színelméletről szóló tanulmánya például bumfordiság, ezt minden festő tudja. Legigazabban azonban őt a bölcelet, a filozófia érdekli, Shakespeare-től Nietzscheig.)

Szóltan ámultam. Megbocsátó mosollyal nézett rám.

– Nem így képzelte el engem, igaz?

– Igaz.

– De ez a pécskódombi nyomorkörnyezet, ez a viskó nem lepte meg?

Nem kitéréskeppen, ám a kérdésre továbbíveltetően azt feleltem:

– Ahogy itt él, a maga bölcsességével, kedves bátyám, olyan, mint ama régi szerény és szegény filozófus... mint egy Diogenész.

Vizsgáztatóan szegezte nekem:

– Úgy? És melyik Diogenész?

Meghökkenem.

– Hogyhogy melyik?

– Ejnye. Azt sem tudja, hogy kettő volt belőlük?

Zavartan nevettem:

– Valóban nem.

– Maga persze – kis ironikus mosoly – arra a „hordólakóra” gondolt, mi?

– Arra – vallottam be töredelmesen.

– Hát – bólogat –, ezt a putrit tényleg lehet egy nagy hordóhoz hasonlítani. De még mennyire, én az egi érszek pincéjében láttam ennél a rozszant viskónál kétszer nagyobb hordót is. Várjon csak...

Bement a szobába, a földön könyvek halmazából keresett egyet... Vasikos, kopott fekete vászonba kötött könyvet hozott ki, s mutatta: a Pesti Hírlap Könyvtára kiadásában Lexikon egy kötetben.

– Ismeri? Maguk adták ki... Gratulálók.

– Én akkor még nem voltam a Pesti Hírlapnál.

Leült. Lapozni kezdett.

– Hasznos, praktikus könyv. 1200 oldalon mennyi rengeteg adat! Na, itt

van, amit keresek. Előbb az *Apollóniai Diogenész, Krisztus születése előtt az V. században*, s a másik, akire maga gondolt, száz évvel később. Azt írják: „Az életszükséglet leszorítása, a teljes függetlenség volt az ideálja, hirdette a kozmopolitizmust, a tiszta morált...” Logikus volt, mert a függetlenség, az *igazi*, az nem lehet úgy, hogy valaki pénzre, jólétre vágyik, netán még tülekszik is érte...

Becsukta a könyvet, s aztán kedves mosollyal, mint aki a másiknak örömet akar szerezni, hogy „ráhagyja”...

– Szóval... így élek itt! Mint ama színópei Diogenész...

(1996)

BALÁZS JÁNOS
A JÖVŐ VILÁG URA

Theisler György

Aki elvonult a világtól, hogy megajándékozza a világot...

Mintha tegnap történt volna, pedig csaknem 24 esztendeje annak, hogy először csodálkoztam rá a „pécskődömbi remete”, az akkor felfedezett, ám igazi jelentőségében korántsem felismert salgótarjáni cigány festő vásznaira. Mintha egy sosemvolt – seholsincs másik világ üzenetét tolmácsolták volna ezek a képek; egy olyan másik világét, amely azonban mindnyájunk számára mégiscsak ismerős saját tudatunk ritkán felsejlő archetipikus mélyrétegeiből. A hevenyészve összefércelt zsákdarabokra festett, tökéletlenül lekérgelt lécekre feszített képek a szénporfüstös gyárvárosból, a lélektelen munkáskolóniák peremvidékéről érkeztek, olyan tájról, melyről senki sem feltételezte, hogy művészt szüljön, piktúrát teremjen.

Élete éppoly talányos volt, mint műveinek üstökösszerű felbukkanása. Felvidéki zenész cigányok leszármazottja, de kenyerét nem muzsikálással, hanem gombák, gyógyfüvek, rözse és meddőhányóból válogatott szén gyűjtésével kereste. Iskolát alig végzett, bár írt és szenvedélyesen olvasott, egyetlen külföldi „tanulmányútja” a hároméves oroszországi fogsághoz fűződik. Gyermekkorában ugyan sokat rajzolt, de édesanyja eltiltotta e haszontalan foglalatosságtól.

Balázs munkásságát először a naiv művészet körébe próbálták utalni, holott annak csak kis része tartozik e kifejezésmód körébe. Már első próbálkozásai között is több a századelő posztszecessziós rajzstílusát idéző munka, mint a valóban közvetlen belső élményt láttató alkotás. E modort azonban hamar elsöpörte az az expresszív-vizionárius, eruptív alkotóerő, melynek hatására a formák, motívumok nála nem „átíródnak”, hanem alkotóelemeikre válnak szét és elevelednek meg, mintha egy robbanás filmjét állítanók meg egy szempillantásra.

Érett képein a sajátosan balázsi motívumok új képi logika szerint rendeződnek mitikus világrenddé, ahol minden képelemnek a közvetlen jelentésen túli, szimbolikus mondandója is van. 1972-től művei egyre inkább láncszemszerűen egymásba kapcsolódó, egymást feltételező elemei egy végtelen ciklusnak, mely térben és időben egyre távolabb terjeszkedve szól az életről, a természetről, a Jó és Rossz küzdelméről, az ember sikereiről és bukásairól, sorsról, végzettről és jövőről. Verseiből, önvallomásaiból is elősejlik világlátásának lenyűgöző tágassága, a legnehezebb kérdéseket is magvas egyszerűséggel megválaszolni képes életbölcseisége. Joggal feltételezhetjük tehát, hogy madáchi ívű képciklusának voltaképpen témája az emberiség útja, helye a világban; a történelem kozmogóniája, az élet céljának talánya.

Sajnos Balázs életművét sohasem láthattuk együtt, szétszóródott a nagyvilágba, mielőtt valaki felismerte volna a művek összetartozásának-együttartásának jelentőségét. Ezért volt rendkívül öröndetes, hogy a Rom Som világfesztivál alkalmából a Néprajzi Múzeum termeiben rendezett Nemzetközi Cigány Képzőművészeti Kiállításon a mester 41 művét láthattuk egy térben, melyeket 61 egybegyűjtött és dokumentált alkotás közül választott ki a kiállítás

rendezője. A tárlaton mód nyílt az egybevetésre is a legkiválóbb külföldi és magyar cigány alkotók munkáival, s elmondhatjuk: Balázs kollekcója kiemelkedett a nemzetközi hírű művészek mezőnyéből is.

Mindez igaz öröm azoknak, akik tisztelik-szeretik a „pécskódombi remete” életművét, ám arra is figyelmeztet, hogy mennyi tartozásunk is felgyűlt vele szemben, hogy milyen égetően sürgős volna még elérhető munkáinak teljes számbavétele, bemutatása és tudományos feldolgozása. Ezután töprenghetnénk el azon, hogy hova helyezzük őt századunk egyetemes művészetének csúcsteljesítményei között. Ma még csak érezzük, hogy helye a legnagyobbak közt keresendő, ám a „művészeti Európa-ház” felső emeleteit ma még sok esetben méltatlanok bitorolják, elfoglalva azok helyét, akiket ez valójában megilletne.

(1996)

*

Dr. Vajda Róbert műgyűjtő bevezetőjéből a *Képek egy magángyűjteményből* című 2001-ben a Budapest Galéria rendezésében bemutatott Balázs János emlékkiállítás katalógusában.

1971-ben, 66 évesen kezdett el igazán festeni és csupán nyolc alkotó év adott neki. Műveinek eredetisége, egyéni látásmódja lenyűgöző. Képein egy különleges világ tárul elénk: a mindennapi élet számos mozzanata, fantasztikus látomások és impressziók. Megismerhetjük belőlük egy nép, a cigányság hatalmas kulturális örökségét, misztikáját, élni vágyását és érzésvilágát. Mindez különleges módon ötvöződik a magyar kulturális hatásokkal.

*

Lakatos Klára rajztanárnő, festő és grafikus, művelődésszervező szakon készített szakdolgozatából (Pécs, 2003. *Részlet, 2–30. oldal*)

Balázs János életsorsa és képi világa a nagyapámra emlékeztet, aki saját világából, álmaiból, valóságából, őseim nyomorúságos sorsából kerekítette ki meséit nekünk. Balázs János képeit látva, fel-felvillan bennem nagyapám keserű arca. Az arc, amelyik bár mosolyog, mosolya mögött ott rejlik a világ összes bánata.

Képeivel a világ legtávolabbi tájaira utazhatunk. Mesés tájai, figurái láttán újra szárnyra keltek nagyapám sárkányai, mesebeli hősei, sohasemvolt alakjai. Szárnyra keltek, és most együtt cimborálnak Balázs János képein.

*

Dr. Kovács Anna

Részlet Balázs János emlékkiállításának katalógusbevezetőjéből
Salgótarján, 2002. (3. old.)

„Hiszem, hogy kiállításunk tanúsítja, Balázs János a képi, gondolati látomás erejével öntörvényű, művészi univerzumot teremtett. Hihetetlennek tűnhet, de műveit szemlélve, olvasva, meggyőződéssel állítható, hogy manapság divatos szóval élve »univerzálzseni« volt a XX. században, ebben a városban kortársunk.”

Balázs János versei

A megálmodott rejtély
 megfejtésre vár;
 sorsunk árnya
 s az idő szárnya
 folyton lebeg,
 mégis késve jár:
 lépteiben döng,
 bánatunk, örömünk
 s a zsisongva csapongó
 mélység, vagy a távoli
 messzeség, magasság:
 betölti életünket,
 s életünk ellenében,
 vagy nyomoréksággal,
 vagy éppenséggel büntet.

*O suno dikhlo variso
 po averi rakhlilpe zohukarel,
 Amare trajosko shalin
 hajla vramake phaka
 sa uran,
 inke ashiles phirel:
 ande ujstyaimande bashol,
 amara bashiles phirdoj
 milope, haj o durano
 duripe, u chipe:
 andre pherel amaro trajo,
 haj amare trajoske malavelpe,
 ke bangimassa,
 ke sastymasa pogyinaivel.*

Boldasles: Farqas István

Vagyok egy nyúzott
 emberi bőr darab,
 sivatagban élő
 feketére égett Arab,
 akinek testén
 se pihe, se szőr
 hajléka sátor:
 száraz teve bőr.
 Ágya a homok
 és a takarója?
 Testének izzadása,
 könnyeinek sója.
 Lélekben szalma,
 testben meg aszalva
 s gondolatában
 reszket a fény;
 mint az izzó homok
 olyan szegény.
 Ünnepe nincs:
 imája szokás,
 nem köti törvény,

se parancsolás.
 Olyan végtelen szabad,
 mint a sivatagi szél.
 Nem büntet: senkit
 el nem ítél.
 Nyugalma bölcsesség
 tekintete fény
 s mint a sivatag,
 annyira vén.
 Nem homok ásó,
 se nem szél toló,
 hanem az égen
 csillag igazgató.
 Nappal a napot,
 éjjel a holdat
 vezeti és együtt
 a Tejúton vándorolnak.
 Van az időben,
 él a térben
 s a napja soha
 nincsen lemenőben.

Szepesi József
Balázs János

Különös gyerek az öreg,
akár egy bogaras rokon.
Száz éve óvja egy föveg
s száz éve táncol ő azon.
Száz év magánya szőttesét
ezerszer kinőtte már,
elnyűni mégsem bírta még
eddig e furcsa alpakkát.
Egyetlen folt sincs a ruhán,
pedig nap mint nap elszakad.
Az ördög szabta-varrta tán,
azért ily tartós az anyag.
Száz hímzett, tarka inge fess,
elegáns, tiszta vászon,
száz év magánya műve ez,
száz színes szőttes-álom.

Lelkére öltve a csoda
bizony tán kényes is lehet
mindarra, amivel soha
alkotója nem kérkedett.
Ez a különös agg gyerek,
ez a bogaras, bölcs, naiv.

Kovács József Hontalan
Festékszagú öregember

Balázs János festőművész emlékének

I.

Írás, torkomból kibuggyanó gyöngyragyogású
sírás, hazát kereső ének.

Elordasulva, életemet mi veszejt el?

Kinek az Óceán dobogású szívét

késelte meg a terrorista márciusi szél?

Mint a kisfiam megvásárolatlan játéka:

anyaföldbarna remekművek hamvadnak

hamuvá, átvirrasztatlan éjszakáimon.

Hazárd koldus vagyok én is,

bolygathatatlan halottakkal játszom.

II.

Almavirághabosan a csöndben,

várlok festékszagú öregember.

Valaki Isten

hangosan beszél az életről.

Szememig ér a fény:

tenger,

keserű só,

élesre pattintott kő vagyok.

Nomád énekekkel

várlok az idő fényes kapujában.